

Innføring av studieavgift førte til fall i antall gradsstudenter

Høsten 2023 ble det innført studieavgift i Norge for studenter som kommer fra land utenfor EØS og Sveits. Nye tall fra Database for statistikk om høyere utdanning (DBH) viser at antallet gradsstudenter fra utenfor EØS og Sveits sank fra i fjor. Samtidig økte antallet gradsstudenter fra EØS og Sveits i samme periode, men på langt nær nok til å utlikne nedgangen i nye studenter fra andre land. Med dette notatet etablerer vi et utgangspunkt for å følge videre med på utviklingen på dette området.

Utenlandske studenter i Norge

Utenlandske studenter er personer som studerer ved universiteter og høyskoler i Norge, og som har utenlandsk statsborgerskap.¹ Tallgrunnet omfatter gradsstudenter, studenter på årsheter og enkeltemner, samt utreisende og innreisende utvekslingsstudenter. Både personer som har reist til Norge for å studere og personer som har kommet til Norge av andre grunner for så å ta opp studier er en del av statistikken. Dataene gir oss en første oversikt over hvor mange studenter fra tredjeland som har betalt studieavgift.²

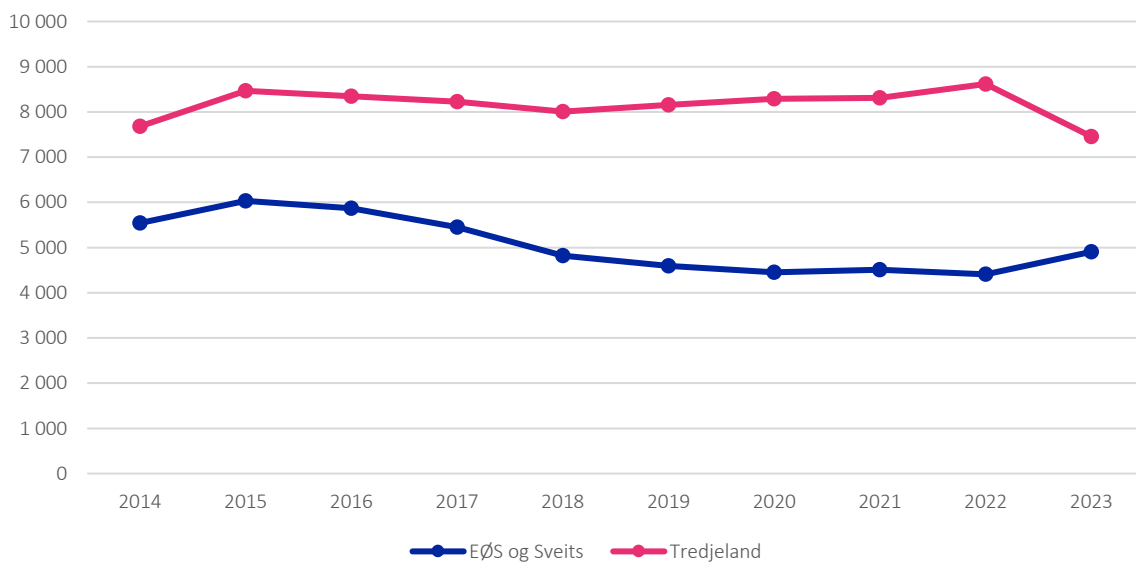
¹ Statsborgerskap er basert på opplysninger som utdanningsinstitusjonene rapporterer til DBH. Omtalen av utenlandske studenter i dette notatet er begrenset til registrerte studenter som har utenlandsk statsborgerskap med studie- og undervisningsrett ved institusjoner med finansiering over statsbudsjettet fra Kunnskapsdepartementet. Studentene telles med på kun ett studieprogram per institusjon, men studenter som er registrert på mer enn én institusjon innenfor samme semester vil kunne bli talt med mer enn én gang i enkelte oversikter. I totaloversikter telles studentene kun én gang.

² For nærmere beskrivelse av hvem som omfattes av kravet om egenbetaling, se [Lov om universiteter og høyskoler](#).

Vi kan skille mellom to hovedgrupper utenlandske studenter: gradsstudenter og studenter på årsheter og enkeltemner,³ og innreisende utvekslingsstudenter. Førstnevnte utgjør den største gruppen utenlandske studenter i Norge, med 16 633 registrerte studenter høsten 2023. Dette er en nedgang sammenliknet med høstsemesteret 2022, da det var 17 299 registrerte gradsstudenter og studenter på årsheter og enkeltemner. Antallet innreisende utvekslingsstudenter har utviklet seg i motsatt retning. Høstsemesteret 2023 er det 6 719 registrerte studenter, en økning på 355 studenter sammenliknet med fjoråret. Her ser vi først og fremst på gradsstudentene, og hvordan innføringen av studieavgift har påvirket studenttallet.

Høstsemesteret 2023 er det 12 362 registrerte studenter på gradsstudier, ned fra 13 023 studenter i 2022. Det er en overvekt av tredjelandstudenter blant disse studentene (60 prosent).⁴ Mens studenttallet fra tredjeland holdt seg relativt stabilt de siste ti årene, har det vært en nedadgående trend i studenttallet fra EØS og Sveits (Figur 1). Dette endret seg høsten 2023, med en klar økning i studenter fra EØS og Sveits (+11 prosent) og en markant reduksjon i studenter fra tredjeland (-13 prosent).

Figur 1: Utvikling i antall utenlandske gradsstudenter i Norge over tid

Figuren viser data for høstsemesteret. Helgradsstudenter inkluderer studenter på master-, bachelor- og profesjonsstudier.

Kilde: [Database for statistikk om høyere utdanning \(DBH\)](#)

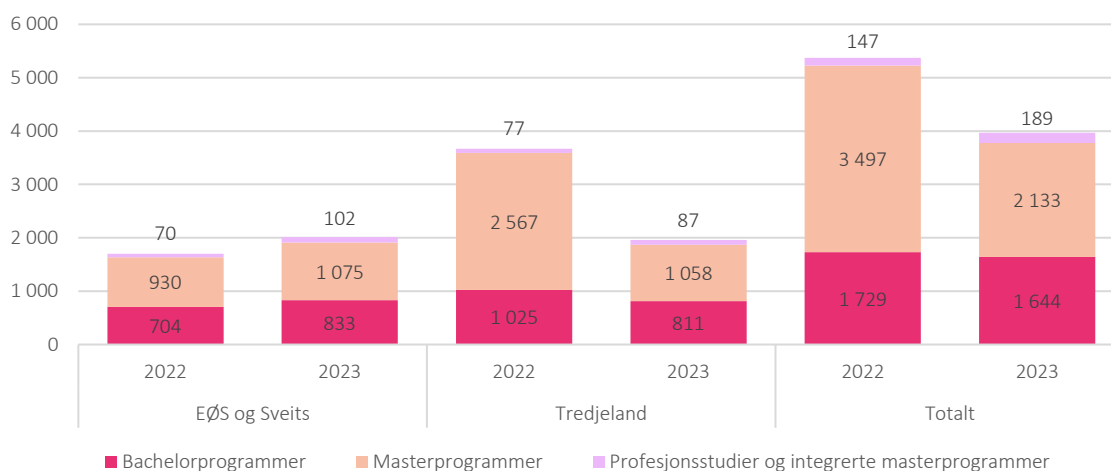
³ Utreisende utvekslingsstudenter er inkludert i denne gruppen.

⁴ Studenter på enkeltemner og årsheter er ikke tatt med her, men fordelingen mellom studenter fra tredjeland og studenter fra EØS og Sveits har vært tilnærmet 50–50 de siste årene for denne gruppen.

Betydelig reduksjon i opptatte gradsstudenter fra tredjeland

Sammenliknet med høstsemesteret 2022 har antallet opptatte gradsstudenter fra tredjeland nesten blitt halvert (Figur 2).⁵ Med en nedgang på i overkant av 1 500 opptatte studenter (-59 prosent) er det programmer på masternivå som har blitt påvirket mest. Utviklingen går i motsatt retning for studenter fra EØS og Sveits, med 18 prosent flere opptatte studenter etter innføringen av studieavgift. Her ser vi en litt større økning i nye bachelorstudenter (+18 prosent) enn masterstudenter (+16 prosent).

Figur 2: Opptatte helgradsstudenter med utenlandsk statsborgerskap etter studieprogramtype

Figuren viser data for høstsemesteret. Høyskolekandidater omfatter en liten gruppe studenter, og vises ikke.

Kilde: [Database for statistikk om høyere utdanning \(DBH\)](#)

Sett opp mot erfaringene fra andre nordiske land som har innført studieavgift for studenter fra tredjeland er nedgangen i opptatte gradsstudenter på et forventet nivå.⁶ Etter innføring av studieavgift i 2006 opplevde Danmark en nedgang i nye gradsstudenter fra tredjeland på 42 prosent sammenliknet med året før.⁷ I Finland var det en nedgang i nye gradsstudenter fra tredjeland på 36 prosent etter innføringen av studieavgifter i 2017.⁸ Sverige skiller seg ut med en reduksjon i opptatte gradsstudenter fra tredjeland på 80 prosent etter innføringen av

⁵ Opptatte studenter er registrerte studenter som er tatt opp på studieprogram, med oppstart inneværende semesteret (førstesemesterstudent på programmet).

⁶ Ulik tilnærming til utarbeidelse av tallgrunnet gjør at disse prosentene ikke er direkte sammenliknbare.

⁷ «[Mobilitetsstatistik for de videregående uddannelser 2007/08](#)», s. 39, CIRIUS, 2009.

⁸ «[Kokemuksia lukuvuosimaksujen käyttöönotosta suomalaisissa korkeakouluissa](#)», s. 26, Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2022.

studieavgifter i 2011/12.⁹ Felles for alle landene er at de har et antall utenlandske statsborgere som ikke avkreves studieavgift, som også er tilfellet for Norge.

Store variasjoner mellom institusjoner og fag på masternivå

Tar vi en nærmere kikk på opptatte studenter fra tredjeland til masterprogrammer, ser vi at det er store forskjeller mellom utdanningsinstitusjonene (Tabell 1). De store institusjonene har opplevd den største nedgangen i antall studenter fra tredjeland, men mindre institusjoner ser også merkbar relativ endring selv om de tar opp få utenlandske studenter. Mange institusjoner så en økning i opptatte studenter fra EØS og Sveits høstsemesteret 2023, men langt på nær alle. For institusjonene som opplevde en økning var denne på langt nær nok til å utlikne frafallet av nye studenter fra tredjeland.

Tabell 1: Opptatte masterstudenter med utenlandsk statsborgerskap etter institusjon

	EØS og Sveits			Tredjeland			Samlet		
	2022	2023	Endring	2022	2023	Endring	2022	2023	Endring
Universiteter	704	798	13 %	2 051	843	-59 %	2 755	1 641	-40 %
Nord universitet	12	18	50 %	53	13	-75 %	65	31	-52 %
Norges miljø- og biovitenskapelige universitet	28	32	14 %	136	48	-65 %	164	80	-51 %
Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet	180	146	-19 %	385	184	-52 %	565	330	-42 %
OsloMet – storbyuniversitetet	45	43	-4 %	161	82	-49 %	206	125	-39 %
Universitetet i Agder	31	37	19 %	99	17	-83 %	130	54	-58 %
Universitetet i Bergen	77	103	34 %	170	111	-35 %	247	214	-13 %
Universitetet i Oslo	164	206	26 %	289	169	-42 %	453	375	-17 %
Universitetet i Stavanger	40	79	98 %	356	100	-72 %	396	179	-55 %
Universitetet i Sørøst-Norge	51	53	4 %	226	81	-64 %	277	134	-52 %
Universitetet i Tromsø – Norges arktiske universitet	77	82	6 %	184	42	-77 %	261	124	-52 %
Statlige vitenskapelige høyskoler	91	134	47 %	140	39	-72 %	231	173	-25 %
Arkitektur- og designhøgskolen i Oslo	4	11	175 %	20	3	-85 %	24	14	-42 %
Høgskolen i Molde, vitenskapelig høgskole i logistikk	12	20	67 %	37	15	-59 %	49	35	-29 %
Kunsthøgskolen i Oslo	13	38	192 %	20	2	-90 %	33	40	21 %
Norges handelshøyskole	33	33	0 %	46	10	-78 %	79	43	-46 %
Norges idrettshøgskole	5	3	-40 %				5	3	-40 %
Norges musikkhøgskole	24	29	21 %	17	9	-47 %	41	38	-7 %
Statlige høyskoler	67	53	-21 %	182	52	-71 %	249	105	-58 %
Høgskolen i Innlandet	14	23	64 %	50	12	-76 %	64	35	-45 %
Høgskolen i Østfold	15	6	-60 %	44	11	-75 %	59	17	-71 %
Høgskolen i Volda	12	6	-50 %	8	3	-63 %	20	9	-55 %
Høgskolen på Vestlandet	24	18	-25 %	80	26	-68 %	104	44	-58 %
Samisk høyskole	2						2		
Private vitenskapelige høyskoler	58	84	45 %	171	104	-39 %	229	188	-18 %

⁹ «[Kartlegging av studieavgifter: Redovising av ett regeringsoppdrag](#)», s. 44, Universitetskanslersämbetet, 2017.

	EØS og Sveits			Tredjeland			Samlet		
	2022	2023	Endring	2022	2023	Endring	2022	2023	Endring
Handelshøyskolen BI	52	70	35 %	96	55	-43 %	148	125	-16 %
MF vitenskapelig høyskole	3	6	100 %	20	16	-20 %	23	22	-4 %
VID vitenskapelige høyskole	4	9	125 %	55	33	-40 %	59	42	-29 %
<i>Private høyskoler</i>	12	13	8 %	27	23	-15 %	39	36	-8 %
Ansgar høyskole					1			1	
Dronning Mauds Minne Høgskole		1		1	1	0 %	1	2	100 %
Fjellhaug Internasjonale Høgskole	1						1		
Høyskolen Kristiania		1		2	10	400 %	2	11	450 %
Lovisenberg diakonale høyskole	3	5	67 %	2	2	0 %	5	7	40 %
NLA Høgskolen	2	3	50 %	14	5	-64 %	16	8	-50 %
Steinerhøyskolen	6	3	-50 %	8	4	-50 %	14	7	-50 %
Totalt	930	1075	16 %	2567	1058	-59 %	3497	2133	-39 %

Tabellen viser data for høstsemesteret.

Kilde: [Database for statistikk om høyere utdanning \(DBH\)](#)

Nedgangen i opptatte utenlandske studenter har slått ulikt ut for forskjellige fagfelt.

Tabell 2 viser endringene fra 2022 til 2023 i opptak til masterprogrammer. Det er naturvitenskapelige fag, håndverksfag og tekniske fag som er de mest populære fagfeltene blant utenlandske studenter, men og de som har opplevd størst nedgang det siste året med en nedgang på 50 prosent. Økonomiske og administrative fag opplevde også stor nedgang, med en reduksjon på 44 prosent.

Tabell 2: Opptatte gradsstudenter med utenlandsk statsborgerskap på mastergradsprogrammer etter fagfelt

	EØS og Sveits			Tredjeland			Samlet		
	2022	2023	Endring	2022	2023	Endring	2022	2023	Endring
Helse-, sosial- og idrettsfag	134	129	-4 %	226	107	-53 %	360	236	-34 %
Humanistiske og estetiske fag	176	224	27 %	372	196	-47 %	548	420	-23 %
Lærerutdanninger og utdanninger i pedagogikk	41	54	32 %	66	41	-38 %	107	95	-11 %
Naturvitenskapelige fag, håndverksfag og tekniske fag	266	274	3 %	1067	393	-63 %	1333	667	-50 %
Primærnæringsfag	13	12	-8 %	16	8	-50 %	29	20	-31 %
Samferdsels- og sikkerhetsfag og andre servicefag	23	40	74 %	114	45	-61 %	137	85	-38 %
Samfunnsfag og juridiske fag	150	181	21 %	323	140	-57 %	473	321	-32 %
Økonomiske og administrative fag	128	162	27 %	389	130	-67 %	517	292	-44 %

Tabellen viser data for høstsemesteret. Profesjonsstudier og femårige masterprogrammer er ikke inkludert.

Kilde: [Database for statistikk om høyere utdanning \(DBH\)](#)

Få studenter betaler

Det er rapportert om 461 betalende studenter fra tredjeland høstsemesteret 2023.¹⁰ De fleste studentene som betaler studieavgift er gradsstudenter (427) eller studenter på årsstudium (27). Det er også en liten andel som tar enkeltemner og/eller videreutdanning på lavere grads nivå (7 studenter).

Til sammen ble det tatt opp 2 296 gradsstudenter og studenter på årsstudium fra tredjeland høstsemesteret 2023.¹¹ Rett i overkant av 70 prosent av disse er førstegangsregistrerte ved den rapporterende institusjonen. Andelen førstegangsregistrerte som betaler studieavgift utgjør 26 prosent.¹² Den er høyest på masterprogrammer, der 32 prosent av de førstegangsregistrerte studenter betaler studieavgift, fulgt av bachelorprogrammer (26 prosent) og årsstudium (10 prosent). Det er også en liten andel betalende tredjelandsstudenter på profesjonsstudier og femårige masterprogrammer (6 prosent).¹³

De fleste betalende tredjelandsstudentene studerer på statlige institusjoner, fordelt på universiteter (268 studenter), statlige vitenskapelige høyskoler (23 studenter) og statlige høyskoler (14 studenter). Rundt 1 av 3 studerer ved private institusjoner, fordelt på private vitenskapelige høyskoler (107 studenter) og private høyskoler (49 studenter).

Handelshøyskolen BI rapporterer om flest betalende tredjelandsstudenter (98 studenter), etterfulgt av Universitetet i Stavanger (66 studenter) og Universitetet i Oslo (63 studenter). De resterende institusjonene oppgir fra 34 betalende studenter og nedover.

Det er fagområdene naturvitenskapelige fag, håndverksfag og tekniske fag (85 studenter), økonomiske og administrative fag (55 studenter), humanistiske og estetiske fag (48 studenter), samfunnsfag og juridiske fag (44 studenter) som tiltrekker seg flest betalende tredjelandsstudenter på høyere grads nivå. På lavere grads nivå er økonomiske og administrative fag (71 studenter) humanistiske og estetiske fag (51 studenter) og samfunnsfag og juridiske fag (21 studenter) som er de mest populære fagområdene. Nesten alle studenter på årsstudium studerer

¹⁰ Basert på tall rapportert 15. oktober 2023.

¹¹ Det ble i tillegg tatt opp 1 286 studenter fra tredjeland på enkeltemner og videreutdanninger høstsemesteret 2023, men disse er holdt utenfor siden kun 7 av studentene er registrert som betalende studenter.

¹² Det er unntak fra kravet om egenbetaling for enkelte grupper statsborgere fra tredjeland, for eksempel studenter som kan ha rett til lån og stipend på samme vilkår som norske borgere etter utdanningsstøtteleven. For en oversikt, se [Lov om universiteter og høyskoler](#).

¹³ Ser man på alle opptatte studenter er andelene noe lavere.

humanistiske og estetiske fag (24 studenter). Unntaket er tre studenter på helse-sosial og idrettsfag. Alle studentene på integrerte masterprogrammer er arkitekturstudenter (4 studenter).

Flertallet av de betalende tredjelandsstudentene kommer fra land i Asia (303 studenter). Denne gruppen utgjør nesten to tredeler av betalende tredjelandsstudenter, og er syv ganger større enn den nest største gruppen studenter – nordamerikanere (65 studenter). Europeiske studenter fra land utenfor EØS og Sveits (43 studenter) er den tredje største gruppen. Enkeltlandene flest studenter kommer fra er Filipinene og Kina, med 56 studenter hver. Deretter kommer USA (51), Iran (47) og India (34). I alt er det rapportert betalende studenter fra 60 land.

Oppsummering

Det har vært en markant nedgang i opptatte gradsstudenter fra tredjeland etter innføringen av studieavgift høstsemesteret 2023. Samtidig er det i tråd med forventningene om vi ser til erfaringene fra andre nordiske land som har innført studieavgift for studenter fra tredjeland. Parallelt med nedgangen i studenter fra tredjeland ser vi en økning i opptatte gradsstudenter fra EØS og Sveits, men ikke nok til å utligne bortfallet av tredjelandsstudenter. Det er spesielt studieprogrammer på masternivå som er påvirket, hvor vi ser en nedgang i opptatte studenter fra tredjeland høstsemesteret 2023 på 59 prosent sammenliknet med 2022.

Studentene som betaler studieavgift høstsemesteret 2023 utgjør en relativt liten andel av studentene fra tredjeland. Denne vil øke når flere nye studenter blir tatt opp i kommende semestre, men vil avhenge av hvordan norske institusjoner lykkes med å tiltrekke seg tilreisende tredjelandsstudenter.

Forfatter: Terje Kolbu Jacobsen